

Predikatie over Lukas 2:14b, uitgesproken door ds. J.P. Paauwe op 1 januari 1948 te Den Haag

Gezongen: Psalm 122:1, 2 en 3.

Gelezen: Jesaja 11.

Gebed:

‘Gelijk als Israël geschiedde ten dage toen het uit Egypteland optoog.’ Zo waren er dan toch nog enigen, Heere, die door Uw genade zich herinnerden hoe Gij dit volk uit de slavernij van Egypte hadt gered, hoe Gij een weg hadt gebaad door water en zand. Gij zijt dezelfde God, en ook aan ons volk vooral hebt Gij U niet onbetuigd gelaten. Wij werden ook verlost en er was ook in ons midden een weg die gebaad was. Allen die het door Uw genade van U konden verwachten, zijn niet beschaamd geworden. Och, laat ons behoren tot de weinigen die met ontzag en verwondering en beschaamdheid des harten terugdenken aan deze dingen en laat Uw goedertierenheid ons leiden tot en verbinden aan U.

Laat ons door Uw goedheid en door de werking van Uw Geest niet en nooit vergeten dat Gij Dezelfde zijt. Gij waart God toen Gij ons redde en zegende, ja ons in de wereld bracht, en Gij zijt nog God. Konden en wilden wij het nu van U verwachten, dan zoudt Gij nog zeggen met het oog op meer dan enig ding: ‘Ik zal zeggen tot het noorden: Geef; en tot het zuiden: Houd niet terug.’

Wij zijn door Uw goedheid aan de middag van deze dag nog een ogenblik hier samen en vergaderd om Uw Getuigenis. Laat ons dit werk, dat van spreken en van horen, verrichten in de vreze van Uw Naam, tot verheerlijking van U en tot behoud van ons naar ziel en lichaam. Leid ons bij spreken en horen in de waarheid. Uw Woord is van een oneindige waardij, en die het door Uw genade verstaat, er op bouwt en er zijn verwachting van heeft, zal in eeuwigheid niet worden beschaamd gemaakt.

Sterk Uw Kerk over de ganse aarde en doe haar maar volharden, volharden tot het einde. Dat hebt U ook gedaan, Heere Jezus. Het scheen dat alles tegen U was. Het had er zelfs alle schijn van dat Gij U deerlijk hadt vergist, maar Gij zijt voortgegaan van stap tot stap en van ogenblik tot ogenblik. Gij hebt niet geluisterd naar de stem: ‘Gij zult als God wezen, kennende het goed en het kwaad.’ Gij neigde Uw oor niet toen

één van Uw vrienden tot U sprak: 'Heere, zijt U genadig; dit zal U geenszins geschieden.' Nee, Gij volgde in gehoorzaamheid aan het Woord, en nu hebt Gij U een Naam gemaakt, die boven alle naam is. Eenmaal zal ieder en alles zich voor U nederbuigen, Heere.

Doe ons U kennen en enigmate, hetzij bij aanvang of bij de voortgang, Uw heerlijkheid aanschouwen.

Gedenk onze zieken, onze jonge mannen in Indië. Gedenk Uw volk, de koninklijke familie, onze regering. Erbarm U over het mensdom, dat zichzelf staande zoekt te houden en dat hierin niet gelukkig kan zijn.

Amen.

Wij hebben, mijn zeer geachte toehoorders, op donderdag en vrijdag, en ook op de laatste rustdag,* tot u gesproken over de eerste woorden van het lied der engelen (Luk. 2:14): 'Ere zij God in de hoogste hemelen.' Wij vragen nu een ogenblik uw aandacht voor wat onmiddellijk in dit lied volgt, voor de woorden:

'...en vrede op aarde.'

'Vrede op aarde', dat is de wens van de engelen aan u en aan mij en aan ons volk en aan alle volkeren op aarde.

Gezongen: Psalm 72:2, 3 en 4.

God had de mens goed en naar Zijn evenbeeld geschapen, en toen had de mens vrede, een vrede die alle verstand te boven gaat, een vrede in God. Zij die door de genade en de Geest enigmate hebben leren kennen de kracht van het offerbloed van de Heere Jezus Christus, hebben enig vermoeden van de zalige toestand van de eerste mensen en van ons in hen. Maar onder de invloed van de vorst der duisternis zijn we ons wijs gaan maken dat er meer, dat er iets hogers was. Wij lieten God los en gaven ons zomaar over aan de bedrieger en de moordenaar, aan de vorst der duisternis. Vanaf dat ogenblik had de mens, hadden de mensen, generlei vrede. Er staat in Genesis 4 vers 8: 'Het geschiedde als

---

* De op deze dagen gehouden preken zijn niet beschikbaar.

zij in het veld waren, dat Kain tegen zijn broeder Abel opstond, en sloeg hem dood.’ De apostel Paulus schrijft in Romeinen 3 vers 17: ‘En den weg des vredes hebben zij niet gekend.’

De mens, toehoorders, is nu een vijand van God; en hij doet niets en nooit wat anders dan pogingen aanwenden om van God voor eeuwig af te mogen zijn. God van Zijn kant is vertoornd over de mens en heeft de vloek over hem en het zijne uitgesproken. ‘Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der Wet, om dat te doen’ (Gal. 3:10).

Nu moet een mens óf in deze toestand blijven en eindelijk, de een vroeger, de ander later, voor eeuwig te gronde gaan, óf hij moet tot God terugkeren. Maar om de weg tot God in te slaan, moet er zulk een weg zijn, en de mens is niet in staat noch gewillig om naar zulk een weg te vragen of ook hem te leggen. De mens is van zijn Schepper afgefallen met het voornemen om nooit meer naar God te vragen. Maar nu staat er in Psalm 89 vers 20: ‘Ik heb hulp besteld bij een Held.’ De tweede Persoon in het Goddelijke Wezen zou onze Middelaar zijn tussen God en ons. Zijn naam is Jezus, omdat Hij Zijn volk zalig zou maken van hun zonden (Matth. 1:21). Hij wordt ook Christus genaamd, omdat Hij door God is geroepen om Zijn gewichtige arbeid te volbrengen.* Hij is een Heere, niet alleen van Zijn Kerk, maar ook van al het geschapene.

God had gezegd: ‘De mens die deze dingen doet, zal door dezelve leven’ (Gal. 3:12, Lev. 18:5); en ook: ‘Ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven’ (Gen. 2:17). De mens is, gelijk gezegd, onbekwaam om te doen wat God van hem eist, en hij is ook niet in staat om de straf die op de zonde bedreigd was te dragen en daaruit weer op te komen.

Maar God kan, ter wille van de verandering die in Zijn schepsel is gekomen, geen afstand doen van het recht. Al is de mens veranderd, God is niet veranderd; Hij heeft nog altijd het recht lief.

Welnu, de Heere Jezus Christus heeft de menselijke natuur aangenomen en in deze menselijke natuur heeft Hij gehoorzaamheid aan God betoond, dus de Wet vervuld. Ook heeft Hij de straf die op de zonde was bedreigd, ten volle gedragen. Zo zegt de apostel Paulus dat Hij ‘is overgeleverd om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigma-

---

* De Griekse naam Christus en de Hebreeuwse naam Messias betekenen ‘Gezalfde’, zie de kanttkening op Joh. 1:42.

king' (Rom. 4:25). God is nu gehouden en ook bereid om degenen aan wie het rantsoen van Christus ten goede moet komen, Zelf tot Zich terug te brengen. Dit doet Hij op de volgende wijze: Hij brengt de mens tot de kennis van zijn oorspronkelijke toestand, van de staat waarin Hij was toen Hij uit de hand van zijn Maker kwam en ook tot zijn val. Hij doet de mens zijn machteloosheid kennen, en doet hem zien dat zijn gerechtigheden niet deugen tot een kleed, dat hij onmachtig is om ook maar één penning van de ontzaglijke schuld die hij heeft, te betalen.

God openbaart Christus Jezus in zijn hart. Gij weet, en anders zeg ik het u bij deze, dat wij van Christus in het Woord een *voorwerpelijke* openbaring hebben, zodat ieder die de Heilige Schrift leest, iets te weten komt van Christus. Maar behalve deze voorwerpelijke openbaring is er nog een *onderwerpelijke* openbaring van Hem, en deze geschiedt in het hart en wordt door God gewerkt. Wanneer deze openbaring is geschonken, wel dan aanschouwt men in het Woord wat men nooit heeft gezien – want ook de onderwerpelijke openbaring heeft plaats door het Woord. Dan aanschouwt men in het Woord de Persoon en het werk en de gaven en zegeningen, de bereidwilligheid en de goedheid, de macht en de genoegzaamheid, de onmisbaarheid en de dierbaarheid van Jezus Christus. Dan heeft de mens iets anders in zich dan hij altijd had. Hoe was het voorheen met hem? Zoals het met ieder mens is van nature: 'Wijk van mij, want aan de kennis Uwer wegen heb ik geen lust' (Job 21:14). Deze mens vraagt nu naar God. Is dat geen wonder, dat nu zo'n mens naar God vraagt en zegt: 'Waar is God, mijn Maker, Die de psalmen geeft in den nacht?' (Job 35:10), dat hij zegt: 'Buiten Jezus is geen leven, maar een eeuwig zielsverderf?'

Op deze wijze werkt God nu in zo'n mens het geloof. Ja, dat is weer iets zeer wonderbaars, want de gehele godsdienst, ja men kan wel zeggen de gehele wereld, spreekt over het geloof, maar wie wéét er nu iets van? Wie weet van het geloof iets af?

Deze mens, over wie wij een ogenblikje hebben gesproken, deze mens is het geloof geschonken op de wijze die wij hebben aangegeven. Eerst als het geloof is geschonken, weten wij wat het is. Door het geloof, door het hem geschonken geloof gaat deze mens nu geheel uit zichzelf en

---

* Nicolaus Barentzonius (1609-1682).

gaat hij over in God in Christus. Alles wonderlijke, heerlijke dingen, onbegrijpelijke zaken.

Als de profeet van de 118e Psalm daarover denkt, dan zegt hij: 'Dit is van den HEERE geschied, en het is wonderlijk in onze ogen' (Ps. 118:23). Het is hier alles nieuw en vreemd. Nooit gedacht! Nooit verwacht! En niet zodra is nu deze mens in Christus overgegaan, of zie, daar gebeurt iets heerlijk: hij wordt met God verzoend. Weet u daar iets van? Hij wordt met God verzoend. Het bloed van Jezus Christus, dat het bloed der verzoening is, is hem op het geweten gebracht.

Hij ontvangt ook de Heilige Geest en deze Geest wederbaart hem naar het beeld van God en dan heeft de mens het evangelische, oprechte en hartelijke berouw over zichzelf en over al zijn ongerechtigheden en heeft ook de vergeving ontvangen uit de hand van de Vader. Hier leert hij bij aanvang het gewichtige artikel van de vergeving der zonden. Hij bekeert zich nu tot God en heeft slechts deze wens, namelijk om in staat te mogen worden gesteld om God te volgen door het bezaaide, maar als het moet ook door het onbezaaide.

Hebt u deze mens ooit zien staan? Deze mens staat moederziel alleen in de wereld. Maar niet zonder hulp en bijstand, want hij staat er met God.

Hebt u ooit met God alleen gestaan? De mens komt eerst alléén *zonder* God te staan en dan met Hem alleen. En dan is er vrede, een vrede die alle verstand te boven gaat, en harten en zinnen bewaart in Christus Jezus (Filipp. 4:7). Het is een vrede met God. Het is een vrede in het hart, in het gemoed, in het geweten. Het is een vrede met de naaste, met Gods kinderen en met de naaste in het algemeen. Deze mens kan, hoévr hij ook ziet en zijn gedachten ook mogen zijn, nergens een vijand ontdekken, nergens! Want alle mensen staan boven hem en hij staat beneden alle mensen. Nooit leerde iemand de vrede Gods kennen, zonder te belijden dat hij de grootste van alle zondaren is.

Een vrede met de engelen in de hemel, een vrede met de omstandigheden in het leven, een vrede met de stenen des velds, een vrede met alles. Het is een stilte, het is een rust, het is een blijdschap, het is alles wonderlijk!

Nog eens: ongedacht en onverwacht! Het is geen opgedrongen vrede, het is geen valse vrede, het is geen vrede voor een ogenblik, maar het is een eeuwige vrede. 'Vrede laat Ik u, Mijn vrede geef Ik u; niet gelijkerwijs de wereld hem geeft, geef Ik hem u' (Joh. 14:27).

Gezongen: Psalm 37:6 en 7.

'Vrede op aarde.' In de hemel is vrede, maar de engelen wensen ook de aarde vrede toe.

'Vrede op aarde.' De aarde, mijn zeer geachte toehoorders, is een toneel van strijd. Ieder mens, ieder huis, ieder volk heeft daar zijn deel aan. Job riep eens uit: 'Heeft niet de mens een strijd op de aarde?' (Job 7:1). Wij willen niet anders. We verkiezen het zelf! Al zijn wij nu mensen die geen oorlog begeren, toch is er geen mens of hij betreedt van nature de weg die onherroepelijk tot de oorlog leidt. En zo is het ook met de rampzaligheid. Ieder mens zou wel willen dat hij zekerheid had dat hij niet in de hel zal komen; maar ieder mens gaat de weg die zeker naar de hel voert. Dit neemt echter niet weg dat de vrede is te bekomen. De vrede wordt de mens aangeboden. Overal waar het Evangelie wordt gepredikt, of waar alleen maar een Bijbel wordt gevonden, daar heeft van Godswege een aanbod plaats van heil en zegen. En wanneer men dit aanbod omhelst, omhelst met zijn hart, dan ziet men zich aanstonds gezegend, gezegend met heil en voorspoed, gezegend met vrede, stilte, blijdschap, sterkte.

Het kan voorkomen dat men onder verschrikkelijke aanvechting is en toch vrede bezit. Het kan ook zijn dat men in een zonde is gevallen en dat door deze val de vrede is verstoord, ofschoon men in de grond vrede heeft en vrede houdt bij God. Het is heel niet onmogelijk dat een mens, ofschoon hij de dingen in de grond ervaren heeft, niet goed begrijpt dat dit nu de dingen zijn die de grond van de behoudenis uitmaken. Hierom is de prediking van het Evangelie zo nodig, de prediking van de Wet en van het Evangelie, beide onderscheiden. Zo onderscheiden, dat de Wet en het Evangelie op hun plaats komen. En toch zijn deze beide niet van elkaar gescheiden. Want menig christen heeft gezegd dat de mens de zonden tegen de Wet nooit recht ziet, als hij tegelijkertijd geen oog heeft voor de zonden tegen het Evangelie. Bij de Wet moet komen het licht van het Evangelie. Als dit gebeurt, dan leert een mens zijn verloren toestand in Adam eerst recht kennen. Dan wordt hij geheel verslagen voor God. Hier wordt hij diep vernederd en dán is hij de persoon om op de aanbidding van de genade Gods in Christus Jezus, een genade die hij altijd had tegengestaan, uit zichzelf uit te gaan en zich te verenigen met Christus.

Nu wil ik mijn toehoorders op het hart gebonden hebben dat zij zichzelf onderzoeken of zij hier in de grond recht liggen, want ik moet geloven dat er velen zijn die zich hier bedriegen.

De Heilige Geest volgt altijd deze koers: Hij vernedert de mens in zichzelf en Hij verhoogt hem daarna in God. Hij doodt hem en Hij maakt hem levend. Hij doet hem de hel ervaren en daaruit weer opkomen. En dit doet de Heilige Geest alles door de Wet en door het Evangelie.

Hebt u nu kennis aan deze dingen? Vóór alles moet u ervan overtuigd zijn, en u ervan laten overtuigen, dat de dingen die ik u heb genoemd door niets anders kunnen worden vervangen. Ach, het spijt mij dat ik dit moet herhalen, maar het komt veel voor en daarom ben ik wel verplicht dit te doen. Sommige mensen zeggen: 'Het moet alles zo gaan als u het zegt, anders deugt het niet!' Neen, neen! Het moet niet gaan zoals een mens het zich voorstelt; maar het moet gaan zoals de waarheid het ons zegt. Nu is het alleen maar de vraag of wij hier de waarheid spreken, de waarheid gelijk zij in Jezus is. Indien dit echter zo is, dan moet het zo gaan, en als het anders gaat, dan gaat het niet goed en dan komt de mens om.

Niet rusten, toehoorders, niet rusten voordat God de Heilige Geest in uw hart en leven de separatie, de scheiding heeft gemaakt tussen het ene en het andere, tussen het uwe en tussen hetgeen van God is. Dan is het goed en dan wordt men ook in staat gesteld om zichzelf te verloochenen en Jezus Christus aan te hangen en te volgen. Zolang de vermenging van Wet en Evangelie er is, zal de onzekerheid er ook zijn. Gij allen voelt dat wel in uw binnenste, voor zover de scheiding niet voltrokken is. Maar 'het Woord Gods is levend en krachtig, en scherpsnijdender dan enig tweesnijdend zwaard, en gaat door tot de verdeling der ziel en des geestes, en der samenvoegselen en des mergs, en is een oordeler der gedachten en der overleggingen des harten' (Hebr. 4:12).

Is de scheiding voltrokken, dan kan men wel onder aanvechtingen komen en men komt ook onder aanvechtingen, maar in het diepst van de ziel blijft men onbeweeglijk. Dat is wat ik u allen toewens en wat ik voor mijzelf in bezit moet hebben, dat men moet kennen en voor eeuwig bezitten. Gij moet namelijk weten hetgeen tot uw vrede dient.

Amen.

Gebed:

Het heerlijke, grote, zalige Evangelie is ons weer gepredikt, Heere, en nu ligt het voor ons en is het de vraag wat wij ermee zullen doen. Van nature verwerpen wij het, maar geef dat wij dit niet zullen kunnen doen, dat het Woord der waarheid met ons mag bezig zijn, mag bezig blijven en dat als gevolg daarvan wij met het Woord der waarheid mogen werkzaam zijn voor U, om te geloven dat wij uit de waarheid zijn en de vader der leugen hebben uitgeworpen. De waarheid maakt vrij, de kennis van de waarheid maakt gelukkig. En zij maakt ook dat wij niet alleen stáán, maar ook alléén kunnen staan, dat wij genoeg hebben aan U.

En als, Heere, er in het hart van Uw kinderen tegen dit genoeg hebben aan U, nog een vijandschap wordt gevonden (en hoe komt het in de harten van Uw kinderen telkens weer op), om toch naast U, of eigenlijk tegen U, ook nog wat te hebben, trek dan Uw hand niet van hen af en wil hen gedurig en aanhoudend inwinnen. En ach, wat zou het groot zijn, als er dan telkens eens een werd gebracht tot: 'Als ik U maar mag hebben.'

Amen.

Gezongen: Psalm 119:83 en 84.

5e Predikatie over Johannes 3:16, uitgesproken door ds. J.P. Paauwe op 5 februari 1956 te Den Haag

Gezongen: Psalm 95:1, 2, 3 en 4.

Gelezen: De Wet des Heeren; Jesaja 55.

Gebed:

Gij hebt ons bewaard, Heere, bij het leven en de gezondheid en de krachten. Gij deedt ons nog in- en uitgaan. Gij kwaamt tot ons met vele, met talrijke zegeningen van allerlei aard. Gij kwaamt ook tot ons met Uw Woord. Geef dat we opmerken, en geef dat Uw goedertierenheden ons leiden mogen tot U en ons verbinden mogen aan U.

Gij zijt God, Gij zijt het Leven, Gij zijt de Gerechtigheid, de Barmhartigheid, Gij zijt de Heerlijkheid. Wie U vindt, hééft het gevonden; hem kan niets schaden. Zijn hart en zijn vlees roepen uit tot U, uit Wie

en door Wie en tot Wie alle dingen zijn. Ach, doe ons U kennen. Doe ons de zondigheid van de zonde kennen, en het zeer betrekkelijke van het zichtbare en tastbare. Doe ons Uw Naam vrezen, en Uw wegen verkiezen en bewandelen.

Treed niet in het gericht met ons. Vergeef ons het onze, en wil ons reinigen van alle besmetting des geestes en des vleses. Gedenk ons in deze ogenblikken. Doe ons een woord van waarheid en van gezond verstand spreken. Er is niets anders nodig dan waarheid en Geest. Onthoud ons deze zaken niet.

Gedenk met ons onze zieken. Er zijn er altijd nog onder die ernstig ziek zijn, en misschien wel gevaarlijk. Erbarm U hunner, en leer hen tot U roepen. Bij U is uitkomst tegen alles.

Erbarm U over Uw Gemeente. Houd haar staande, en doe haar de weg vinden die ze te gaan heeft, én ten opzichte van zichzelf, én ten opzichte van het haar omringende.

Erbarm U over ons volk, de regering, de koninklijke familie. Gedenk de mensheid in haar geheel, en inzonderheid hen die menen haar te moeten leiden.

Amen.

Gezongen: Psalm 40:3.

We staan met elkander nog stil bij Johannes 3 vers 16:

‘Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.’

God heeft liefgehad. Hij heeft de wereld liefgehad. Hij heeft de wereld also lief gehad dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.

‘De wereld.’ Wat verstaat men onder de wereld? God heeft goede, rechtvaardige, heilige, vrije mensen geschapen. Maar wij luisterden naar de stem der verleiding en braken met God. Er is hierdoor een scheiding gekomen tussen God en ons. Dit is de wereld, zodat niemand ten aanzien van zichzelf een uitzondering behoeft te maken.

En nu moeten we terug. Waarheen moeten we? Dat is de grote vraag. Met deze vraag heeft zich de wereld alle eeuwen door beziggehouden. We moeten terug naar God. Dit is het korte en ware antwoord: we moeten terug naar God. Maar wij kunnen niet terug naar God. Er is geen mens die iets van deze dingen als uit de verte ziet en voelt en erkent, die er doen aan weet. Daarom is uit het hart van velen deze vraag opgerezen: 'Wat moet ik doen opdat ik zalig worde?' (Hand. 16:30).

Waarom kunnen we niet terug? God is ons een verterend God geworden. Waarmee wij ook komen aandragen, God verteert het. Het Vuur dat Hij is, laat het niet bestaan. En wij, wij zijn afkerig van God, laat staan dat wij tot Hem zouden willen terugkeren. We zijn vijanden van Hem geworden, en welke schijn het ook moge hebben, tenslotte is het bij ons allen: 'Wijk van mij, want aan de kennis Uwer wegen heb ik geen lust' (Job 21:14).

Maar toch staat er: '*Want alzo lief heeft God de wereld gehad.*' God heeft de wereld liefgehad. 'Hij doet Zijn zon opgaan over bozen en goeden, en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen' (Matth. 5:45). Hij bereidt uitkomsten waar men voor stáát, waarvoor men gedurig stáát. Hij beweldadigt ons van de morgen tot de middag, en van de middag tot de avond, en van de avond tot de morgen. Gij zijt wel eens ziek geweest. Hebt u er nooit aan gedacht welk een weldaad water voor een ziek mens is, en hoe dit water een blijk is van de goedheid Gods? Ge zijt misschien wel eens verzorgd en verpleegd geworden; wellicht hebt gij in een ziekenhuis gelegen. Welk een weldaad dat er mensen zijn die zich aan een zieke willen wijden, en die hiervoor telkens worden bekwaam gemaakt. En zouden we hiermee niet kunnen doorgaan tot vanavond toe? Welke uitkomsten worden er bereid; welke zegeningen worden er geschonken! En als wij vrezen dat het alles verkeerd loopt, hoe goed is het dan niet menigmaal gegaan! 'En bij den HEERE, den Heere, zijn uitkomsten tegen den dood', zo de psalmist (Ps. 68:21).

'*Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft.*' God heeft een Zoon. Hij heeft meer dan één zoon. Hij heeft kinderen, Hij heeft vele kinderen. Als iemand gelooft op de rechte wijze, dan is hij een kind van God. Waarom? Hoe komt hij tot deze waardigheid, hoe is dat? Is hij een kind van God ómdat hij gelooft, dóór zijn geloof, vanwege zijn geloof? Nee, zo is het niet. Het is anders. Het geloof

verenigt met de Zoon, met Christus, zó, dat Christus in de gelovige en de gelovige in Christus is. En nu is hij die gelooft, in Christus een kind van God. Zo liggen de dingen. Eenvoudig en klaar liggen ze in het hart. Want het is zoals de dichter zegt: 'In Uw licht zien wij het licht' (Ps. 36:10).

De waarheid die ik met enkele woorden u heb laten horen, vindt u in de Schrift bevestigd. 'Hij is gekomen tot het Zijne, en de Zijnen hebben Hem niet aangenomen. Maar zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven' – macht, macht en recht – 'kinderen Gods te worden' (Joh. 1:11, 12). Komt de vraag in u op: 'Is dit geen inbeelding, geen fantasie?' Nee, het is werkelijkheid, want niet zodra heeft een mens geloofd, of hij wordt gewaar, in het diepst van zijn ziel, dat God zijn Vader geworden is. En een geloof waarbij dit niet wordt gevoeld, dat is het geloof niet. 'Want gij' – het is Galaten 3 vers 26 – 'zijt kinderen Gods door het geloof.'

Maar Christus is op andere wijze Kind van God. Gelovigen zijn de aangenomen kinderen, kinderen door adoptie, maar Jezus is de natuurlijke Zoon van God. En wat dat betekent? Het spreekt vanzelf dat ik bij het antwoord niet kan blijven stilstaan, maar onder meer betekent dit het volgende. Die de Zoon aanschouwt, die aanschouwt God, de Vader, de Zoon, en hij doet dit in de gemeenschap des Heiligen Geestes. Zie dat u er eens aan denkt wanneer de woorden worden gesproken: 'De genade van den Heere Jezus Christus en de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes' (2 Kor. 13:13).

Wij hebben gezondigd. Wat wil dit zeggen? Wat hebben we dan gedaan? Wat doet een mens die zondigt? We hebben God verlaten, eraan gegeven, zó, dat we niet zeggen: 'Waar is God?', Hem niet missen, Hem niet zoeken, Hem niet zolang zoeken totdat we kunnen zeggen: 'Daar is God.' Dat is zondigen. Wie God niet zoekt, die zondigt. Nu is verder al wat hij doet of niet doet, zonde. We hebben gezondigd tegen God. We hebben Zijn deugden geschonden, we hebben Zijn Wet overtreden. Wij zijn zondaren. Wij haten God, en als het moet, als we vinden dat het ons belang is, dan betonen we ook haat tegenover onze naaste. Een mens laat niemand leven. Hij laat God niet leven en hij laat zijn naaste niet leven. En dit is zijn ondergang. Daarom heeft de apostel Paulus de liefde zo hoog verheven: 'En nu blijft geloof, hoop en liefde, deze drie; doch de meeste van deze is de liefde' (1 Kor. 13:13).

God kan Zich niet opzij laten zetten. Hij kan ook Zijn Wet niet opzij laten zetten. Hij kan niet hebben dat men Hem tegenwerkt. ‘Laat af,’ zegt Hij, ‘en weet dat Ik God ben’ (Ps. 46:11). Maar nu wilde God toch de wereld gered hebben, en Hij is Mens geworden, want van de mens wordt het geëist. En Mens geworden zijnde, heeft Hij Zich gesteld onder de Wet. En toen Hij onder de Wet was, heeft de Wet macht over Hem gekregen, recht om van Hem te eisen de Wet te gehoorzamen en de straf die de Wet oplegt te dragen, en zo ook de vloek van de Wet en de toorn Gods. Ik weet niet of er u iets van bekend is.

Zo heeft God voor Zichzelf gezorgd, dat is, voor Zijn eer, voor Zijn Wet, voor de waarheid. Een mens meent somtijds dat hij voor de waarheid moet opkomen. Dat heeft GóD gedaan. En wij doen het, wanneer wij ertoe geroepen worden. En als wij voor de waarheid opkomen zonder ertoe geroepen te zijn, komen we op voor onszelf. Verstaat u dat wel? We zoeken onszelf, en we denken in alles aan onszelf. En als er nu geen grote dingen, geen moeilijke dingen te verrichten zijn, dan staat een mens zo. Maar ach, het hoeft er maar zo weinig op aan te komen. Als zijn kleine belangetjes maar even in het gedrang komen, dan weet hij van het verdedigen van de waarheid niets meer. Dan bestaat de waarheid niet meer voor hem, dan is alles weg. Dan bestaat er alleen maar..., nu, zeg gij het maar eens wat er dan nog bestaat, dan bestaat er alleen maar een mens die zichzelf rampzalig maakt door zijn egoïsme, door zijn duivels egoïsme somtijds. Dat zijt gij en dat ben ik en dat is ieder mens, zo we geen God hebben, en ontbloot zijn van de wedergeboorte, van de nieuwe geboorte, van de geboorte uit God. Ik weet niet of u ooit uw diepe ellende gezien hebt: ‘Zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, en vreemdelingen van de verbonden der belofte, geen hoop hebbende’ (Ef. 2:12).

Maar hoe stonden wij tegenover Jezus, toen Hij voor ons de zaligheid bezig was te verwerven? Als vijanden, en we hebben hiermee getoond dat we vijanden van het geluk zijn. Wat we zoeken, dat geluk dat we zoeken, dat is geen geluk, dat is rampzaligheid! Al heeft het ook de schijn, en al spreken we ook van de zegeningen Gods, het is rampzaligheid, ál wat we zoeken. En met dit zoeken komen we ook in de rampzaligheid, hier al – als u het weten wilt, dan is het u bekend – hier al.

Houdt dan de wereld niet van godsdienst? Jezus was godsdienstig. Houdt de wereld niet van godsdienst? De wereld heeft niets aan te mer-

ken op godsdienst. Ze vindt het best dat iemand godsdienstig is, maar dan moet het een godsdienst wezen zonder God. De wereld – dat leert de geschiedenis immers – de wereld laat alle godsdiensten toe. Het is gemakkelijk grepen te doen uit de geschiedenis om dit te bewijzen. De wereld laat alle godsdiensten toe, behalve wanneer God in een godsdienst is. O, bedenk het toch, want we zijn zo gereed om onszelf te bedriegen voor een ontzaglijke eeuwigheid. Het is alles bedrog; al wat bij ons gevonden wordt, is bedrog. Weet u het wel, en hebt u het al gezien? En hebt u het wel eens kunnen bekennen: ‘Bedrog, zelfbedrog, vergissing, en met álles heb ik mij vergist. Het was niet met me zoals ik dacht, en zoals anderen dachten dat het met mij was.’

De wereld stond vijandig toen Jezus bezig was om onze zaligheid te verwerven. Want Jezus had juist een godsdienst mét God. Zo’n godsdienst kent de wereld niet, toen ook niet. En nu vervolgde de wereld – zij heeft Jezus vervolgd, nietwaar? – en nu vervolgde de wereld in de Persoon van Jezus niet de Mens Jezus, maar God in Jezus. De wereld verwachtte van Jezus een andere leer – ook zó kan het gezegd worden – maar Jezus bracht geen andere leer. Hij had een godsdienst met God, waarin God was, waarvan God het oogmerk was. En Zijn leer sprak hiervan, want Hij verklaarde God. Hij is doorgestaan tot het bittere einde. Hij is doorgestaan, totdat Hij aan het kruis riep: ‘Het is volbracht’ (Joh. 19:30), en toen had Hij de zaligheid verworven.

Gezongen: Psalm 40:4.

De redding is er dus. Het is zoals wij vinden in de brief aan de Hebreënen, dat Jezus ‘volkomenlijk kan zalig maken degenen die door Hem tot God gaan’ (Hebr. 7:25). Dat is het Evangelie. Ik zeg: dat is het Evangelie – het is de waarheid.

En nu moeten wij eens onderzoeken wat voor ons waarheid is. Wat is voor ons waarheid? Hierbij moet u niet letten op uw verstand. Hecht daar de minste waarde niet aan in betrekking tot de christelijke religie, tot geloofszaken, want het verstand laat na de ware grond van weldoen op te merken (Ps. 36:1 ber.). Ons verstand, zoals dit van nature is, moet geheel buitengesloten zijn. Het krijgt slechts waarde in betrekking tot de dingen van het Koninkrijk Gods, wanneer het met Goddelijk licht

bestraald wordt. En u moet ook niet afgaan op uw oordeel, want er wordt wel eens gezegd: ‘Die vandaag uw vijand is, is morgen uw vriend; en die vandaag uw vriend is, is morgen uw vijand.’ U kunt u vandaag uitgeven voor een vriend der waarheid, en morgen niets meer van haar willen weten. Dat is de standvastigheid van een mens.

U moet de waarheid tot ú laten komen. U moet niet tot de waarheid gaan en denken: ‘Nu is het gewonnen’ of: ‘Nu heb ik iets bereikt.’ Nee, u moet de waarheid tot u laten komen. Misschien denkt u: ‘Ja, maar wat zal ik daar nu voor moeten doen?’ Begin maar eens! Gij die deze vraag stelt, zijt ge ermee begonnen? We laten de waarheid niet tot ons komen als we de Bijbel of een goed boek lezen, of onder een predikatie komen. We laten de waarheid tot ons komen wanneer we ons onderwerpen, zó lang en zó ver ons onderwerpen, dat onze ogen gesloten zijn – zoals dit bij bidden het geval is – en onze knieën gebogen, en onze handen gevouwen, geestelijk genomen. En dan is de waarheid tot ons gekomen, en dan lezen wij haar op. We lezen haar in de Bijbel, en we lezen haar in ons hart. En dat is dan de kennis van de waarheid. En de rijke en grote inhoud van de waarheid is Jezus, en wie Hem vindt, die ‘vindt het leven, en trekt een welgevallen van den HEERE’ (Spr. 8:35).

Maar misschien hebt u het veel te druk, veel te druk. ‘Maar moeten we dan ons werk niet doen?’, zo vraagt u. Dat bedoel ik niet. U hebt het veel te druk met wat u voor uw belangen houdt. Zie dat u toch eens denkt aan het woord van Jezus, gesproken tot Martha: ‘Martha, Martha, gij bekommert en ontrust u over vele dingen; maar één ding is nodig’ (Luk. 10:41, 42). Ge hebt te veel belangstelling, terwijl ge misschien in het geheel geen belangstelling hebt. Gij weet te veel, terwijl ge misschien heel weinig maar weet. Maar dat eigen, *dat eigen*, dat moet dood. En als dát sterft, dan leeft men. ‘Ik ben met Christus gekruist; en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods, Die mij liefgehad heeft en Zichzelve voor mij overgegeven heeft’ (Gal. 2:20). Sla een blik in uw hart, en zie dan eens om u heen. Gij begint straks weer mensen te ontmoeten, morgen nog veel meer. En let dan eens op, let eens op uzelf en let eens op al degenen die u ontmoet, en dan zult u vinden: mensen die zichzelf zoeken. En dat is nu de grote ellende van ons. Daarom staat er: ‘Zoekt Mij, zoekt *Mij*, en leeft’ (Amos 5:4).

Is wat ik u vanmorgen heb mogen prediken, waarheid geworden voor u, in u? Het is er heus niet mee gedaan wanneer we zo het een en ander ervan kunnen vertellen... Denk dat toch niet! Het is niet goed wanneer wij een bekering kunnen vertellen. Dan kan het nog zeer verkeerd liggen. Het is goed als de Geest der waarheid, de Heilige Geest, in onze harten getuigt dat het goed is: 'Die in den Zone Gods gelooft, heeft de getuigenis in zichzelf' (1 Joh. 5:10).

Wij moeten vrij worden. Ik heb in het begin gezegd: God heeft goede, rechtvaardige, heilige en vrije mensen geschapen. En als een mens in Christus gelooft, dan heeft hij dat terug. Dan is hij een goed mens, een rechtvaardig mens, een heilig mens, een vrij mens. Vrije mensen moeten we zijn. We moeten voelen dat er krachten in ons werken waardoor we in staat worden gesteld om onszelf, onze naaste, de wereld en de machten der duisternis te overwinnen – krachten in ons werken. En dát alleen is dan het gelukkige leven.

Heb niet te doen met de zonde. De zonde brengt een onuitsprekelijke ellende teweeg, een onuitsprekelijke ellende, afgezien nog van de schuld die ze maakt. Ze veroorzaakt zo'n ellende, ze werkt zo verwoestend! Terwijl het voor ons goed en schoon en lieflijk kon wezen, laten we het door de zonde alles verwoesten. Daarom, heb niet te doen met enige zonde. Maar als ge gezondigd hebt, belijd ze dan, belijd ze. En belijd ze onmiddellijk, zo gauw mogelijk, en zie, dat ge komt bij het bloed van Christus. Laat u niet ophouden met de gedachte dat uw zonden te groot en te zwaar zouden wezen, want dat is alles leugen en bedrog. 'Het bloed van Jezus Christus reinigt ons van alle zonde' (1 Joh. 1:7). Maar de zaak is of we de zonde kunnen bekennen, en of wij ervan verlost wensen te worden. Dát is de zaak! Vlucht tot Jezus, volg de Heere!

Kom in betrekking tot uw levenslot er niet met uw verstand tussen; gij zijt een dwaas. Laat u in uw levenslot besturen door God. Hij weet wat goed voor ons is, en wij weten dat niet. En wie op God vertrouwt, dien deert geen kwaad; zijn tent zal veilig wezen (Ps. 91:5 ber.). En hiervoor behoeft men niet naar een ander land te reizen. Abram heeft het gedaan, maar op Gods bevel. Daar waar men zit, daar waar men staat, daar waar men woont, daar waar men is, dáár kan men gelukkig zijn met God. En buiten God is het altijd ongeluk, rampzaligheid.

Amen.

Gebed:

Ach, Heere, we voelen dat er niet veel gezegd is, dat de dingen rijker, rijker aan inhoud zijn. Vergeef het ons, maar zegen wát er gezegd is. Want zeker is er gezegd dat Gij onmisbaar zijt, in alle omstandigheden, voor dit en voor het toekomstige leven, voor het lichaam en voor de geest, voor het tijdelijke en voor het eeuwige. O, doe het ons bedenken! Laat ons het gemis van U zien en beschreien. Doe ons verstaan dat het een gemis is dat vervuld kan worden, dat alle gemis kan vervuld worden. Maar doe ons weten dat vervulling te zoeken in zonde, in de wereld, in de eigengerechtigheid, in eigen wegen, zo gevaarlijk, verkeerd en verwerpelijik is. Doe ons weten dat dat alles eindigt in ondergang, in ondergang van onze arme ziel, in ondergang ook van ons lichaam.

Gij hebt ook gehoord, Heere. Vergeef het zondige, en wil het gebruiken. Waartoe? Dat wensen we aan U over te laten. Maar vervul slechts Uw belofte: 'Het zal niet ledig tot Mij wederkeren; maar het zal doen hetgeen dat Mij behaagt, en het zal voorspoedig zijn in hetgeen waartoe Ik het zend.'

Doe ons het overdenken op deze dag. Leer ons het kostelijke van het snode uit te trekken. Leer ons het kaf van het koren te scheiden, en leer ons gebruik te maken van het goede.

Geleid ons op de weg. Denk aan ons, denk aan onze kinderen, denk aan onze kleinkinderen. Denk aan ons volk. Heere, alles en iedereen heeft U nodig, en zonder U gaat het met niets en met niemand goed.

Amen.

Gezongen: Psalm 84:5 en 6.

Woorden van Luther

Daarom moet u erop bedacht zijn, dat dergelijke Schriftplaatsen [uit het Oude Testament] allen op Christus betrokken moeten worden, zoals de ervaring leert dat in aanvechtingen er geen troost is waardoor het hart verkwikt kan worden – zelfs niet door God – buiten de enige troost in Christus. Want het is niet alleen gevaarlijk, maar ook verschrikkelijk, aan God te denken buiten Christus, want behalve dat de duivel ons dan gemakkelijk

kan overweldigen en doen vrezen voor het licht van de heerlijkheid van God, zo is het ook daarom gevaarlijk, omdat God Zich door geen andere weg wil laten vinden. Daarom moet men aan dit enige tegenbeeld hangen, waarin God Zich en Zijn goede gezindheid tot ons toont: dat is Christus. Wie echter buiten Christus iets anders zoeken, die zullen, in aanvechttingen, tot hun schande gewaarworden hoe weinig zekerheid ze hebben.

In XV Psalmos graduum 1532/1533, Weimarer Ausgabe (WA) 40.3, 302, 25 – 303, 24

De apostel Petrus spreekt: Gij die nu een weinig tijds bedroefd zijt door menigerlei verzoeken (1 Petr. 1:6), en hij vat zo het geloof, de hoop en het heilige kruis tezamen, want het ene volgt het andere. Maar hij laat het daarbij niet blijven, zegt niet alleen dat zij bedroefd zullen zijn en velerlei verzoeken moeten doorstaan, maar troost hen daarbij en zegt dat het slechts om een kleine tijd hier op aarde te doen is, en dat de eeuwige zaligheid – waarin zij zich eeuwig verblijden zullen – zeker op deze droefheid en beproeving zal volgen. Dat is goed getroost – zoals apostelen gewoon zijn te troosten – zij spreken niet van tijdelijke vrede, rust en gunst in de wereld, maar integendeel, namelijk, dat zij de christenen zeker zullen doen overwegen, dat zij het niet beter zullen hebben dan alle heiligen die er geweest zijn en dan de Heere, het Hoofd van alle heiligen het Zelf gehad heeft. Wat zullen ze dan hebben? Beproevingen, strijd, droefheid, angst, nood, enzovoort, opdat daarom de troost van een christen niet rust op zichtbare en tegenwoordige dingen, welke, hoewel die soms wel waardevol en heerlijk, toch vergankelijk en onzeker zijn; maar op onzichtbare en toekomstige, zekere en eeuwige goederen.

Epistel S. Petrus gepredigt und ausgelegt 1523, WA 12, 271, 33 – 272, 15

Daarom, wanneer u zondigt en valt, moet u niet wanhopen aan Christus, want u kunt uit Zijn heerschappij niet vallen, tenzij dat u ophoudt Gods werk te zijn. Wanneer u tenminste Zijn heerschappij erkent, en met die in het boek Wijsheid zegt: ‘Zelfs als wij zondigen, zijn wij toch de Uwe en erkennen Uw heerschappij’ (Wijsheid 15:2, Apocriefe Boeken). Hij kan u niet laten varen en u kunt door Hem niet verlaten worden, tenzij dan dat u geen vertrouwen op Zijn barmhartigheid hebt. Hij zal u als Zijn eigendom erkennen, wanneer u Hem voor uw Heere erkent. Want dit is het wat God de goddelozen in het eerste hoofdstuk van

Jesaja voor de voeten werpt: ‘Een os kent zijn bezitter en een ezel de kribbe zijns heren; maar Israël heeft geen kennis, Mijn volk verstaat niet’ (Jes. 1:3). Zo is nu Christus voor en boven alles tot Heere gezet, zodat Hij ons in alle dingen zou kunnen helpen, en wij tot Hem de toevlucht kunnen nemen, is het in zonden of in dood, is het om dit leven of is het om gerechtigheid te doen. ‘Want niemand van ons leeft zichzelf en niemand sterft zichzelf. Want hetzij dat wij leven, wij leven den Heere; hetzij dat wij sterven, wij sterven den Heere. Hetzij dan dat wij leven, hetzij dat wij sterven, wij zijn des Heeren’ (Rom. 14:7, 8).

Operationes in Psalmos 1519/1521, WA 5, 279, 17-33

Wij moeten hier wel opmerken dat de heilige Petrus zegt: ‘Verlost zijt gij uit uw ijdel wandel, die u van de vaders overgeleverd is’ (1 Petr. 1:18). Want daarmee slaat hij alle steunsels tegen de grond waarop wij ons verlaten, en menen dat onze zaken goed staan, omdat het van oude tijden af zo geweest is, en onze voorouders, waaronder ook wijze en godzalige mensen geweest zijn, al deze inzettingen ook zo gehouden hebben. Want zo zegt hij: ‘Alles wat onze vaders ingesteld en gedaan hebben is verkeerd geweest; wat u van hen geleerd hebt over de dienst van God is ook verkeerd; het heeft het bloed van de Zoon van God gekost om de mensen daarvan te verlossen.’ Wat nu niet door bloed gewassen wordt, is alles vergiftigd en vervloekt vanwege het vlees. Daaruit volgt nu: hoe meer zich een mens – die Christus niet heeft – inzet om God te dienen, hoe meer hij zichzelf alleen maar hindert, en nog dieper in blindheid en verkeerdheid valt en zichzelf vanwege het dierbare bloed nog meer verdoemt. De uiterlijke grove zonden zijn nog maar gering vergeleken bij dit, dat men leert, hoe men vroom moet zijn door werken, en zo een godsdienst instelt naar ons verstand. Want daar wordt het onschuldige bloed ten hoogste onteerd en gesmaad. De heidenen hebben veel grotere zonden bedreven doordat ze de zon en de maan aanbeden hebben – wat zij voor de ware godsdienst hielden – dan verder met al hun andere zonden. Zo is ook de godsdienst waarmee nu de wereld omgaat – wat zij voor godsdienst en vroomheid houdt – een smaad en lastering voor God. Daarom, die geen genade wil ontvangen door het bloed van God, voor die is het beter dat hij nooit voor Gods aangezicht zou treden. Want hij vertoornt slechts de majesteit van God

daarmee hoe langer hoe meer, daarom, omdat menselijke vroomheid enkel godslastering, en de allergrootste zonde is die een mens doet.

Epistel S. Petrus gepredigt und ausgelegt 1523, WA 12, 291, 20 – 292, 9

Het bloed dat uit de zijde van de Heere Jezus vloeit, is de dure prijs van onze verlossing en zaligheid, de betaling en genoegdoening voor al onze zonden. Door Zijn onschuldig lijden en sterven en door Zijn heilig en dierbaar bloed aan het kruis vergoten, heeft onze lieve Heere Jezus Christus betaald voor onze schuld en straf, de eeuwige dood en verdoemenis, waaraan wij vanwege onze zonden onderworpen zijn. Dit bloed van Christus vertegenwoordigt ons bij God en roept voor ons zonder ophouden: ‘Genade, genade! Vergeef, vergeef! Verzoening, verzoening! Vader, Vader!’ en verwerft ons Gods genade, vergeving van zonden, gerechtigheid en zaligheid. Op deze wijze roept het bloed van Jezus Christus, onze enige Middelaar en Hogepriester, zonder ophouden – altijd door – zodat God de Vader dit roepen en deze voorbeding van Zijn enig geliefde Zoon voor ons, wil aanzien en ons arme ellendige zondaren genadig zijn. Hij kan daarom aan en in ons geen zonden zien, hoewel wij toch vol zonden zijn, ja, enkel zonde zijn, inwendig en uitwendig, lichaam en ziel, van de hoofdschedel tot de voetzool. Hij ziet echter alleen het kostbare, rozenkleurige bloed van Zijn lieve Zoon – onze Heere Jezus Christus – waarmee wij besprenkeld zijn. Dit bloed zelf is het blinkende genadekleed waarmee wij bekleed zijn en waarin wij voor God verschijnen, zodat Hij ons niet anders kan en wil aanzien, dan alsof wij Zijn lieve Zoon Zelf waren: vol gerechtigheid, heiligheid en onschuld.

Wochenpredigten über Joh. 16-20, 1528/29, WA 28, 410, 10 – 411, 8

Nu zijn er ook wel die het met ons houden en voorgeven dat Christus in hen is, maar als de aanvechtingen komen, als zij schade moeten lijden aan lichaam, eer of bezit en wel bijzonder als zij sterven en het hoofd moeten neerleggen, dan is Christus niet thuis of aanwezig, dan zijn hun inbeeldingen niet genoeg, want die zijn niets anders dan eigen werk, kracht en natuurlijk verstand en maar een zwak schepsel. Als echter de verschrikkingen van het geweten onderdrukt moeten worden, de duivel verjaagd, de dood overwonnen, dan is er een Goddelijke heerschappij nodig en niet alleen een mooie gedachte. Er moet iets anders in u zijn,

zodat deze vijanden een Goddelijke kracht in u vinden, die hun te sterk is en waarvoor zij bang zijn, vluchten en waardoor u hen overwint. De satan is anders een woedende vijand, hij vraagt niet zoveel naar gedachten en inbeeldingen; er moet iets in u gevonden worden wat de duivel te sterk is en hem zijn heerschappij ontnemt.

Wochenpredigten über Joh. 6-8, 1530/1532, WA 33, 226, 1-25

‘Voorwaar, voorwaar zeg Ik ulieden, tenzij dat gij het vlees van den Zoon des mensen eet en Zijn bloed drinkt, zo hebt gij geen leven in uzelfven’ (Joh. 6:53). De Heere zweert hier in alle ernst en ijver: ‘Voorwaar, voorwaar’, opdat wij ons aan deze tekst zullen houden, want daarin ligt onze sterkte en zekerheid. Veel ongelovigen en ook velen onder ons zijn daar nog ver van verwijderd; het is toch een grote zaak en zeer moeilijk dat iemand zijn hart, geloof en vertrouwen zal stellen in deze woorden: dat in het eten en drinken van dit vlees en bloed het eeuwige leven bestaat. God stelt ons niet de Goddelijke majesteit voor, maar de menselijke Christus, iets wat voor het verstand een ergernis is, namelijk, dat als ik wil zalig worden, dan moet het alléén hierdoor zijn: dat ik mijn ziel hang en bind aan dit vlees en bloed dat voor mij gestorven is; daar zal ik aan verbonden en vastgemaakt zijn en in waarheid zeggen: ‘Ik weet van geen ander leven of een ander middel om van de zonden verlost te worden dan dat ik mijn ziel waag op dit vlees dat voor mij gestorven, en op dit bloed dat voor mij vergoten is.’

Wochenpredigten über Joh. 6-8, 1530/1532, WA 33, 12-34

Het hoogste en edelste werk van het eerste gebod is: geloof in God. Onder invloed van deze genade moeten alle werken gedaan worden, zoals wij ook op dezelfde wijze het leven door het geloof ontvangen. Waar echter het geloof niet is, daar zijn de werken dood, en al haar werkzaamheid en goedwillendheid is niets dan zonde, zoals Paulus leert: ‘Al wat uit het geloof niet is, dat is zonde’ (Rom. 14:23). Van het geloof en van geen enkel ander werk hebben wij de naam dat wij christgelovigen heten. Alle andere werken kunnen de ongelovigen en zondaren ook doen, maar vast op God vertrouwen is niet mogelijk dan alleen door een christen, die door Gods genade verlicht is.

Predigten über das 2. Buch Mose, 1524-1527, WA 16, 463, 3-12